

Nr 87.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående fortsatt disposition av ett äldre reservationsanslag; given Drottningholms slott den 24 februari 1950.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över folkhushållningsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredraganden hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro,
enligt Dess nådiga beslut:

GUSTAF ADOLF.

John Ericsson.

Utdrag av protokollet över folkhushållningsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Drottningholms slott den 24 februari 1950.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, WEIJNE, ANDERSSON, LINGMAN.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför t. f. chefen för folkhushållningsdepartementet, statsrådet Ericsson.

Med bifall till propositionen nr 188/46 anvisade riksdagen enligt skrivelse den 18 maj 1946 (nr 242) till Tillverkning av syntetiskt gummi för budgetåret 1946/47 under elfte huvudtiteln ett reservationsanslag av tre miljoner kronor. Anslaget har anlitats för täckande av kostnaderna dels för *Bihang till riksdagens protokoll 1950. 1 saml. Nr 87.*

bedrivande av tillverkning av syntetiskt gummi vid gummifabriken i Ljungaverk, dels för avveckling av gummifabriken i Stockvik, dels ock för vetenskaplig forsknings- och försöksverksamhet beträffande syntetiskt gummi. Driften vid fabriken i Stockvik nedlades i maj 1946, varefter anläggningen försålts till Stockholms superfosfat fabriks aktiebolag (prop. nr 110/48; r. skr. nr 262/1948). Vid fabriken i Ljungaverk, där tillverkningen fortsatte till 1947 års utgång, har verksamheten sedan dess varit inskränkt till arbeten för konservering av fabriken, viss försöksverksamhet i anslutning till forskningsarbetet samt tillsyn av lager m. m.

Sedan Kungl. Maj:t genom beslut den 3 juni 1949 anbefallt riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap att senast den 1 september 1949 till Kungl. Maj:t inkomma med förslag om fortsatt forsknings- och försöksverksamhet rörande syntetiskt gummi under tiden efter utgången av september 1949, har riksnämnden i skrivelse den 29 augusti 1949 — med överlämnande av en av gummiforskningskommittén framlagd plan för den framtida verksamheten beträffande syntetiskt gummi — anfört bland annat följande.

Riksnämnden finner för sin del ej tillräckligt starka skäl ur beredskapssynpunkt tala för en efter den 1 juni 1950 fortsatt gummiforskning och anser sig därför ej kunna biträda gummiforskningskommitténs förslag därom. Riksnämnden anser nämligen, att man ur beredskapssynpunkt för närvarande får nöja sig med de hittills vunna resultaten i fråga om svedopren-gummi, vilka böra göra det möjligt att i ett kritiskt läge inom rimlig tid få igång en tillverkning av åtminstone någotsånär användbart rågummi. I övrigt böra beredskapsförberedelserna gå ut på att åstadkomma en upplagring av rågummi, som giver erforderlig respittid för igångsättandet av tillverkning av syntetiskt gummi. Vissa beredskapslager av rågummi äro redan upplagda. Även om det givetvis vore önskvärt att genom fortsatt forskning förbättra kvaliteten på det syntetiska gummit, anser likväl riksnämnden att denna forskning för närvarande i angelägenhetsgrad kommer efter en del andra viktiga beredskapsforskningsuppgifter.

I skrivelsen har riksnämnden vidare framhållit. Vakttjänsten vid och underhållet av fabriken i Ljungaverk borde upprätthållas under förslagsvis 4 år framåt. För detta ändamål torde erfordras 100 000 kronor. Frågan om hur lång tid fabriken borde behållas konserverad kunde för närvarande ej bedömas, då den sammanhänge med den tekniska utvecklingen i världen beträffande syntetiskt gummi. Vidare ansåge nämnden att forskning även borde upptagas för att finna ersättningsmedel för carbon black med flera kemikalier, vilka för närvarande icke producerades inom landet men vilka vore nödvändiga vid framställning av gummiprodukter. Kostnaderna för dylik forskning beräknades till 100 000 kronor.

I anslutning härtill har riksnämnden hemställt, att Kungl. Maj:t måtte inhämta riksdagens medgivande till att de medel, som den 1 juli 1950 kunde återstå av reservationsanslaget — vilken behållning vid nämnda tidpunkt

beräknades uppgå till 200 000 kronor — finge i enlighet med vad sålunda föreslagits användas för fortsatt vakthållning och underhåll m. m. vid gummifabriken i Ljungaverk samt för fortsatt forskning beträffande gummi-kemikalier.

Genom beslut den 9 september 1949 bemyndigade Kungl. Maj:t riksnämnden att under tiden 1 oktober 1949—30 juni 1950 föranstalta om slutförande av de senaste årens forsknings- och försöksverksamhet beträffande syntetiskt gummi i huvudsaklig överensstämmelse med ett såsom alternativ I betecknat förslag i den av gummiforskningskommittén framlagda planen, varjämte Kungl. Maj:t förklarade sig framdeles vilja meddela beslut i anledning av riksnämndens framställning om disponerande av återstående medel ur förevarande reservationsanslag dels för vakthållning, löpande underhållsarbeten m. m. vid gummifabriken i Ljungaverk efter utgången av juni 1950, dels ock för forsknings- och försöksverksamhet rörande gummi-kemikalier.

Sedermera har riksnämnden den 14 januari 1950 överlämnat en av gummiforskningskommittén upprättad, den 9 i samma månad dagtecknad promemoria beträffande forsknings- och försöksverksamhet rörande gummi-kemikalier. Innehållet i sagda promemoria är i korthet följande.

Gummivaruindustrien i Sverige använder för närvarande ca 3 000 ton carbon black, d. v. s. ytterst fimpulvriserat kolstoff, såsom förstärkare i gummi för kvalificerade ändamål, t. ex. tillverkning av bildäck. Dess uppgift är att öka gummits hållfasthet, speciellt ur avnötningssynpunkt. Behovet läckes praktiskt taget helt genom import från Amerikas Förenta Stater och valutabehovet för detta ändamål uppgår till ca 2½ miljoner kronor per år.

Emedan råvarorna för tillverkning av carbon black väsentligen utgöras av naturgas, torde en inhemsk produktion kunna anses utesluten även vid en eventuell avspärrning.

En ersättning för carbon black skulle kunna erhållas ur lignin. Ur råvarusynpunkt är ligninet särskilt lämpat för en inhemsk produktion, emedan det utvinnes ur sulfatlut. Lignin utgör sålunda en hundra procentigt svensk råvara, som kan göras tillgänglig i mycket stora kvantiteter. Man har i Canada och i Amerikas Förenta Stater utfört undersökningar i syfte att använda lignin såsom förstärkare för gummi och synnerligen gynnsamma provningsresultat föreligga speciellt för syntetiskt gummi av bunatyp förstärkt med oxiderat lignin.

Gummiindustrien använder under fredstid ett större antal vulkaniserings-acceleratorer och inhibitorer för stabilisering av gummit, vilka kemikalier uteslutande importeras. En inhemsk produktion kan med hänsyn till det ringa behovet av varje enskild produkt knappast bli lönande under normala tider. Emellertid kan antalet acceleratorer och inhibitorer vid behov nedbringas betydligt och detta kan motivera en undersökning av möjligheterna för en inhemsk tillverkning under en avspärrning av några få generellt användbara av dessa ämnen.

Med hänsyn till den stora betydelsen ur beredskapssynpunkt av att finna ett användbart ersättningsmedel för carbon black torde huvudvikten vid

forskningen böra läggas på framställningen och utprovningen av lignin. Forskningen torde böra läggas upp på något längre sikt och en tid av 3 år synes rimlig för ett arbete av denna art. Forskningsarbetet torde lämpligast förläggas till Svenska gummiforskningslaboratoriet i Uppsala. Kostnaderna beräknas i medeltal per månad uppgå till cirka 1 800 kronor för arbetslöner och 900 kronor för material och omkostnader. Arbetena skola stå under överinseende av gummiforskningskommittén och dess arbetsutskott.

I utlåtande över riksnämndens nu berörda framställning, i vad avser forskningen beträffande gummikemikalier, har *statens tekniska forskningsråd* uttalat, att det utan tvivel vore av betydelse för svensk beredskap, om framställningsprocesserna för dessa kemikalier kunde utarbetas inom landet för att finnas tillgängliga i händelse av avspärrning. Ävenså torde det för Svenska gummiforskningslaboratoriet i Uppsala vara av betydelse att vinna erfarenhet rörande de fordringar man hade att ställa på fyllnadsämnen och acceleratorer för syntetiskt gummi och naturgummi och att genom arbete med dessa substanser skaffa sig erfarenhet om deras inverkan på de olika gummisorternas egenskaper. Rådet finge sålunda tillstyrka de förslag, som framlagts i gummiforskningskommitténs promemoria av den 9 januari 1950.

Föredraganden. Som av det förut anförda framgår kommer forsknings- och försöksverksamheten beträffande syntetiskt gummi att upphöra med utgången av juni 1950. Vid nämnda tidpunkt kommer emellertid att kvarstå en reservation av omkring 200 000 kronor å det å riksstaten för budgetåret 1946/47 under elfte huvudtiteln uppförda reservationsanslaget till Tillverkning av syntetiskt gummi. Riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap har nu hemställt, att av denna behållning 100 000 kronor måtte få användas för forskning beträffande gummikemikalier och att 100 000 kronor måtte reserveras för att bestrida löpande underhållsutgifter, vakthållning m. m. vid gummifabriken i Ljungaverk.

Vad forskningen beträffande gummikemikalier angår, är såsom gummiforskningskommittén framhållit huvudsyftet att finna ett ersättningsmedel för carbon black, som är nödvändigt för tillverkning av bland annat bildäck och som i hög grad ökar gummits hållfasthet. Inhemsk produktion av carbon black är på grund av brist på lämplig råvara utesluten. En forskning som tar sikte på att finna ett ersättningsmedel härför — närmast syftar man på lignin — måste därför ur beredskapssynpunkt vara av största vikt. Jag förordar sålunda, att en dylik forskning kommer till stånd. Mot den av kommittén framlagda planen för forskningens genomförande har jag intet att erinra. Med hänsyn till den nära anknytning den nu föreslagna forskningsverksamheten har till den förut bedrivna forskningen och försöksverksamheten beträffande syntetiskt gummi, synes det lämpligt att ännu kvarstående medel å reservationsanslaget till tillverkning av syntetiskt gummi få användas för gummikemikalieforskningen. Därest från riksdagens sida hinder

icke möter mot en sådan användning av anslaget, har jag för avsikt att föreslå Kungl. Maj:t att använda 100 000 kronor för nämnda ändamål.

Riksnämndens förslag att taga i anspråk 100 000 kronor av reservationen för vakthållning, löpande underhållsarbeten m. m. vid gummifabriken i Ljungaverk efter utgången av juni 1950 biträdades av mig. För bestridande av kostnaderna härför samt för nämnda forskning torde anslaget få användas även under nästa budgetår.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att befintlig reservation å det å riksstaten för budgetåret 1946/47 under elfte huvudtiteln uppförda reservationsanslaget till Tillverkning av syntetiskt gummi må disponeras jämväl under budgetåret 1950/51.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Ingvar J:son Rörs.
